

DE
ORIGINE ET FVTILITATE
SENTENTIAE IVDAEORVM,

QVOD
 NESCIRI DEBEAT,
 VNDENAM MESSIAS FVTVRVS SIT,

AD DVCTVM
 IOH. VII, 25 — 29.

CONSENTIENTE AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE
 PRAESIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO ET AMPLISSIMO
IOHANNE FRIDERICO STIEBRITZ,

PHILOSOPHIAE, ET OECONOMICARVM SCIENTIARVM

PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO,

ET ALVMNORVM REGIORVM EPHORO,

DIE APRILIS MDCCLXII.

PVBLICE DISPVTABIT

IOHAN. GEORGIVS HENRICVS WOLFF

PLETTENBERGA - GVESTPHALVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
 TYPIS IOHANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

2

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.]

§. I.

Argumentum disertationis; quae nuper, praecunte *Occasio & in-*
 Excell. Praeside, publice ventilata est, de praeu- *stirurum huius*
 dicio Iudaeorum, quo neque ex Galilea in uniu- *scriptionis.*
 uersum, neque ex Nazareth inprimis, prophetam
 prodire posse, adseruerunt, ad Iob. I, 47. c. VII,

§2. adeo me perstrinxit, ut in eam ingressus sim sententiam, eum non inutilem laborem suscepturum esse, qui reliquorum praedictorum, quibus gens Iudaica in causta Christi laborauit, examen institueret, eorumque futilitatem poneret ob oculos. Quae cum mente agitarem, mihiq; ipsi a Patronis studiorumque meorum Promotoribus necessitatem impositam viderem, specimen aliquod profectuum in lucem emittendi: statui apud me, saltem unius, eiusque insignis, praedicti examen suscipere; qui non dubito, non defore alios, quorum diligentia circa reliqua occupabitur. Habetur illud, quod iam innuo, praedictum, quo probare volebant Iudaei, Iesum verum Messiam esse non posse Iob. VII, 25-29 ubi adserunt, *se quidem, unde Iesus sit, scire; videntem vero uerum Messias sit, neminem scire debere.* Ut igitur illud aboleam, in praesenti in eo ero. ut originem pariter atque futilitatem eius commonstrem. Faxit modo Deus, ut feliciter!

§. II.

*Connexio cum
antecedentibus
ostenditur.*

Ne vero temere ad ipsum negotium accedere videar, age, paucis, quantum satis est, nexum ostendam, quem sermo Iudaeorum, a Iobanne confluatus, cum reliquo orationis corpore habeat; ut eo clarius adpareat, quam occasione, quonam tempore, a quibusnam inprimis, et quonam cum successu, is, praedudicii adiastar, Iesu oppositus fuerit. Rem igitur ab ovo repetere si voluerimus; redeundum mihi est ad cap V, 8. ubi narratur, Christum aegrotum aliquem, qui per integros XXXVIII. annos decubuerat, ad sanitatem pristinam non solum reduxisse; verum etiam grabbarum suum tollere, illudque domum portare iussisse. Qui quis erat aequus rerum arbiter, is non poterat non ad miraculosam illam sanationem, a Christo praestitam, obstupescere, & simul misero, per tantum annorum tractum antea laboranti, iam vero feliciter curato, recuperatam sanitatem gratulari. Verum enim vero Iudaei, interque eos inprimis proceres, eam ipsam ob causam adeo in furorem vertebantur v. 16. ut Iesum neci dare decernerent. Capiebant nefandum illud consilium partim quod sabbati violati eum reum peragerent, partim quod patri, summo Deo, aequalem se faciendo, blasphemiae crimen commississet v. 17. 18. Neque ab hac impia, pessimeque concepta, animi sententia dimoueri se patiebantur, quamvis Christus inde a v. 19. 47. plura, eaque prorsus egregia, ad suam causam defendendam, atque ad ipsos confutandos, protulisset. Interim quia tempus illud, quo ultimis perpesionibus perfungeretur, nondum adpropinquauerat, imminens sibi periculum euitaturus, prudenter in Galilaeam secedebat c. VI, 1. c. VII, 1. eamque tum miraculis, tum doctrina, quod *Iesaias* longe ante praedixerat, illustrabat. Estimare quis poterat, Iudaeos interea temporis, ubi Christus inde a paschali tempore cap. V, 1. vsque ad festum tabernaculorum cap. VII, 2. ab Hierosolymis abfuerat, a furore iniquissimo remisisset, odiaque aduersus Iesum concepta deposuisset.

Sed

Sed vero res multo aliter se habuit: etenim ex cap. VII, II. 19. 25. 30. 32. luculenter patet, eos adhuc eadem mente fuisse. Quod ipsum tamen eidem Christo non obstitit, utpote qui semper & ubique consilium patris sequebatur, quo minus se circa festi medium Hierosolymam conferret, fretus diuino auxilio cap. VII, 10. 14.

§. III.

Cum vero hoc ipsum iter valde memorabile sit propter fata, quae Christus in eo subiit; paucis eorum censum instituemus. *Analysis cap. VII. lob. datur.*

Occurrunt igitur hic 1) fata, quae Iesus ante iter susceptum ab ipsis cognatis expertus est, quorum animos, utpote regni mundani opinione, quod Messiam erecturum esse somniabant, fascinos, minus sibi fauentes habuit cap. VII, 3-9.

2) Fata, quae sustinuit, cum Hierosolymis versareretur. Toleravit nimirum hic a) varia hominum iudicia, antequam in publicum prodierat v. 10-13. quae partim *iniqua*, partim *aequiora* fuerunt. Ad *iniqua* referimus, α) quod eum v. 11. contemptissime *εξεϊνον*, *illum*, quasi hominem nauici, cuius nomen excitare vix fas sit, vocauerint; β) quod eundem v. 12 pro impostore habuerint. *Aequius* tamen de eo senserunt, qui v. 12 ipsum *vi-um probum* esse dicebant, ab omnium osturae suspicione longissime remotum; quamuis pro temporum illorum conditione haec magis musitando, quam palam et publice significarent v. 13.

Praeterea vero b) pluribus, iisque multum inter se diversis, iudiciis expositus fuit, postquam in publicum Hierosolymis proceserat. Deprehendimus ea iterum α) admodum iniqua, siquidem N) contemptim de origine doctrinae eius locuti sunt v. 15. *quomodo*, inquit, *hic scripturas intelligit, eos non edoculus?* Cum scilicet in ea haerent opinione, eos ad plebem pertine-

re, qui academias suas non frequentauerant; de Iesu autem fama acceperant, cum ab iis prorsus abstinuisse: non dubitabant, ipsum quoque pro plebeio habere, contemtu suo prosequi, ipsiusque docendi potestatem impugnare. Sed vero haec Christus egregie discussit v. 16-19 vbi, non est, inquit, quod admiremini, me sine doctorum vestrorum auxiliis & nutu ad doctoris officium processisse: doctrina enim, quam vobis propono, minime a me est conficta, tamquam a peruerso homine; sed pater meus caelestis eam me docuit, cuius quippe honori promouendo vnice vniceque indulgeo, 2) quando nonnulli de faece hominum atrocissimo eum conuicio profciderunt. Vbi enim v. 19. sanguinolentum procerum consilium, aduersus se conceptum, detexerat, illud vel ignorantes, vel se scire dissimulantes; *daemonium*, aiunt, *habeas, necesse est*, quod mentis lumine te privauit, atque in insaniam te vertit; *quis enim vnquam de te occidendo cogitauit?* Huic improbisimae criminationi Iesus obuiam iuit v. 21-24 3) quando alii ipsum non amplius ferendum, sed plane e medio tollendum esse arbitrabantur, prae se ferentes, quod certo certius noscent, ipsum verum Messiam nec esse, nec esse posse, quia de veri nominis Messia, vndenam esset, constare non deberet; quod secus se haberet cum Iesu hoc Nazareno. Leguntur haec v. 25-27. et confutata deprehenduntur v. 28. 29. Nihil tamen Christus sermone suo, vt vt solidissimo, profecit, quia plerique eorum iam callum contraxerant. Vnde eo, proh dolor! progressi sunt audaciae, vt ipsum adprehendere, atque ad vltimum supplicium rapere vellent v. 30.

Attamen fuerunt quoque β) alii, qui de Iesu benignius arbitrabantur. Eteim ex v. 31. clare perspicimus, eos ea in Iesum fuisse mente, vt fidem ipsius verbis adhiberent, statuerentque, eum, nisi ipsissimus Messias esset, prope saltim ad eundem accedere. Quae dum ita gerebantur, fama ad synedros perlata est de iis, qui quidem ministros publicos, sibi hucusque

vsque deditissimos, emittebant v. 32. vt Iesum, vi a populo abstractum, ad se adducerent; at irrito tamen conatu, quia ministri eorum, in stuporem quasi coniecti, diuina atque maxime arcana vi impediabantur, quo minus violentas manus ipsi iniicere possent. Haec ipsimet ministri confiteri coguntur v. 46. quibus nihil reponere poterant proceres, quam quod dolerent, ipsos quoque in errorem inductos esse, vna cum reliquo vulgo v. 47. 49. vbi e contrario emunctioris naris homines fidem huic deceptorum non commodarent. Quam vefani vero hi sermones fuerint, Nicodemus v. 50. 51. ostendit, sibi que longe aliam mentem esse, docuit. Iam quidem haud parum collegae interpellatione, prorsus inexpectata, perturbabantur; interim tamen saniora respuentes, omne praesidium in inanissimarum opinionularum commemoratione ponebant v. 52.

§. IV.

Cuncta quidem, quae Ioh. VII. exhibentur, digna sunt ad curatori examina: interim tamen hac vice iis tantummodo immorabor, quae v. 25-29. continentur. Duo vero praecipue sunt, quae hic tractanda esse video, quorum I. iudicium, quod nonnulli in causa Christi rulerunt, ad ductum v. 25-27. excutiet; II. dum vero responsionem Christi, ad hoc iudicium adlatam, explicabit.

Transitus fit ad tractationem, ejusque scilicet pariter.

§. V.

Quod I. ad iudicium attinet, eius ante omnia spectabimus a) *occasionem proximam* li nimirum, qui hoc iudicium rulerunt, interfuisse videntur sermone Christi, a v. 14-24. recensito, quem tum ad populum, tamquam doctor v. 14. tum etiam aduersus varias criminationes, quibus iniustissimo modo obrutus erat, habuerat, v. 15-24. In eo autem legitur, Christum b) sciscitantibus de doctrinae suae origine respondisse, se eam a patre caelesti accepisse v. 15-18. & praeter ea demonstrasse, hostes quidem suos de lege gloriari, sed vanam esse hanc

Occasio proxima iudicii exponitur.

hanc gloriationem, quum in propatulo sit, ipsos eam minime omnium obseruare; quod vel ex eo pateret, quia se innocentem interficere adgrederentur v. 19. Cum vero hoc ipsum illi Iudaei non solum praefraete negassent; sed etiam ipsum daemonicum esse blasphemae adferuissent v. 20. respondisse β) Christus dicitur, se cum diabolo nihil omnino commune habere, atque hanc pestilentissimam calumniam ex praeclearo illo opere, quod in aegrotis, sanitati restituto, edidisset, efficacissime retundi posse, nec quidquam ipsis causae suppetere, cur tot conuictiis illud prosequerentur, quod sabbato illud patrasset; cum ipsi met paterentur, vt circumciso, a Mose praecepta, eiusque sanatio, administraretur die sabbati v. 21-23. oppido igitur clare, quam turpissime personarum respectu ducerentur. Quae vbi Christus ita disputauerat, videntur alii sermonum Christi pertaesi facti esse; vtque eorum continuationem interuerterent, fordidum suum iudicium de vniuersa Christi causa eructasse.

§. VI.

*Iudicium ipsum
lestratur; vbi
a) iudices.*

Quibus ita praemisissis, iam β) ad *iudicium ipsum* propius considerandum deuenio. Hic vero perpendi merentur α) *iudices*, qui erant *τινες εκ των Ιεροσολυμιτων* v. 25. Non itaque videntur illi, quorum disputationes euangelista in antecedentibus commemorauit, incolae Hierosolymitani fuisse, sed forte Galilaei, qui partim benigne, partim inclementer de Iesu senserant. Prae reliquis omnibus Hierosolymitani sibi sapientiores multumque digniores esse videbantur, etsi re ipsa reliquis essent praecudicis pharisaicis magis fascinati, propria iustitia, ex traditionum obseruatione comparanda, consili, mortalium omnium pessimi, adeoque Christo quam maxime molesti. Hi *τινες* tamen, quorum hic facta est mentio, sibi prae ceteris Hierosolymitanis persuasisse videntur, se rerum intelligentia admodum excellere, seque solos acutum videre, si vel maxime alii ciues id non perspicerent. Vix dubium est, hos *τινες* sectae pharisaicae addictos, et de cetero viros spectabiles, qui cum

qua-

quadam auctoritate iudicium suum se interponere posse confidebant, fuisse, quamvis inter ipsos Synedros eos referre nolim. Oportebat omnino ciues Hierosolymitanos, cum propiore rimandarum scripturarum sacrarum occasione gauderent, omnium primos Iesum verum Messiam fide complecti, aliisque obsequii exemplum praeire. Verum enim vero prouti prophetae olim eos toties totiesque defectionis a Iehova insimularunt, quod ex *Es* III, 8. *Zeph* III, 1. *sq.* *Malach* II, 11. videre est, atque inprimis praedixerunt, Messiam iis offendiculo futurum *Es* VIII, 14. ita hunc animum satis superque ostenderunt, cum Messias inter ipsos versaretur, quem quippe omnium obstinatissime reiecerunt. *Matth*. XXIII, 37.

§. VII.

Quos male in Iesum animatos descripsi iudices, eos multum meliores sistit HEVMANNVS, Vir celeb. in der Erklärung des neuen Testaments, P. III. ad h. l. ubi dicit: Diese kamen itzet erst an, und da sie Jesum in dem Tempel öffentlich lebren sahen, so wunderten sie sich nicht wenig, daß der hohe Rath solches geschehen lasse. Sie wußten daß der hohe Rath ihn bisher nach dem Leben gestellet habe. Da nun Jesus itzet die Freyheit genoss, in dem Tempel zu predigen, so kamen sie gar auf die Gedanken, es habe der hohe Rath seine Meinung geändert, und erkenne nunmehr, daß Jesus allerdings der Messias sey. Wir sehen daß diese Leute Zweister sind. Sie sind nicht ganz Unglaubige, weil sie wissen, daß Jesus Wunder gethan. Sie wollen aber, daß er der Messias sey, alsdenn erst recht glauben, wenn der hohe Rath diesen Ausspruch gethan hätte. Sed vix a me impetrare possum, vt pedibus eam in Viri Ven. sententiam. Et enim 1) eos non nunc demum superuenisse, satis patet ex particula *Et* v. 25. ab ipso neglecta, quae lectorem omnino ad antecedentia remittit. Vbi scilicet audierant, quanta cum libertate Iesus aduersus infensissimos hostes disputasset; tum ipsi quoque intercedunt, rei indignitate quasi moti, dicentes: *nonne hic ipse est, quem neci destinauerant principes; et ecce, nihilominus*

B tamen

tamen cum parrhesia iam loquitur, nemine impediēte? Deinde 2) non intelligo, qui defendi queat, hos hierosolymitanos non quidem omnem fidem Christo denegasse, sed iudicium suum tantum in causa eius suspendisse, vsque dum synedrium edixisset, ipsum verum Mesiam esse. Cum enim v. 26. ex adstantibus quasi sciscitari videantur, vtrum fortassis principes cerri essent, Iesum hunc esse Mesiam: tum statim v. 27. subiungunt: *sed hunc nouimus &c.* Particula *αλλα* satis docet, eos non expectasse, vt a dubiis suis liberarentur, a synedrio huius sententiae promulgationem, in quam quippe, si characterum Mesianorum memores esse velint, numquam ingredi possent: *se enim certo certius scire (οιδαμεν)*, vnde hic Iesus sit, cum tamen de veri nominis Mesia hoc sciri non debeat. Iam vero qui profiteatur, se certo cognoscere, quod aliquis insigni quodam caractere Mesiae destitutus sit, is minime inter fluctuantes ea super re referri potest.

§. VIII.

β) Iudicium
ipsum, idque
duplex. Ex-
ponitur pri-
mam.

Lustratis iudicibus, pergo β) ad ipsum iudicium, quod duplex est. Aliud enim Ν) ferunt de *synedriorum moribus erga Iesum*, quos pro temporum varietate diversos esse suspicantur. Atque hic quidem 1) *priores indirecte adprobant v. 25. nonne*, inquiunt, *hic*, quem prae contemptu ne nominare quidem volunt, *est is*, quem nuperrime adhuc interficere studebant? Supplendum est ex v. 26. vocabulum *αρχοντες*, principes, primores populi, synedrii. Synedrii enim proceres constituerant firmiter, se non prius quieturos, quam Iesum e medio sustulissent. Interrogatio, qua vtuntur, pessimi homines, non solum sensus adfirmatiui, verum etiam cum singulari adprobatione coniuncta est. Quo animaduerso, obuium erit, eos adstantibus tacite perhibere voluisse, recte quidem Synedrii adsesores necem Iesu, tamquam Sabbati transgressoris, turpissimique impostoris, qui Mesiae nomen mentitus esset, decreuisse; sed valde grauiterque dolendum, quod a consilio, tam sapienter, tamque religiose,

giose, inuito, vel omnino disceserint, vel saltem illud hucusque executioni non dederint.

§. VIII.

Id ipsum eo magis ex eo intelligitur, quando 2) *posteriores* Pergitur in
mores synedrorum haud obscure improbant. Et ecce, aiunt, cum hoc negotio.
parvbesia loquitur; et nihil ipsi dicunt. Numquid fortassis fere cognov-
erunt principes, quod hic vere sic Christus? Dicendum hic est 1) de
facto quodam Iesu, circa quod synedros suos non recte versari
pronuntiant. Et ecce! quae effrenis est huius hominis, qui
verbis et comminationibus coerceri non potest, audacia, nul-
lum modum & finem habitura, deposito omni pudore metuque,
et posthabita, quam magistratui debebat, reuerentia, cum par-
vbesia loquitur. Vox quidem naegoria varia in exteris pariter, at-
que in facris, et ecclesiasticis significat, vti vel ex SVICERI
thes. eccles. atque ex HAMMONDO in periphrasi ad Iob. VII, 4.
videre est. Significat enim generalissime, quod vocis origo indi-
cat, eam hominis conditionem, qua omnia dicere adgreditur,
quae vel in mentem veniunt, vel e re sua esse arbitratur. Hinc
habet notionem orationis liberae, nihil reticentis. Cum vero id
vel iure meritoque fiat, vel temerario quodam ausu: itaque, si
prius spectes, notat libertatem, potestatem, ius loquendi Aët II. 29.
Qua si inprimis vitimur, veritatem pro dignitate eius aut officii
ratione profitendo; tum idem est, ac cum auctoritate loqui: si ve-
ro ea libertas et potestas dirigitur adversus aliorum criminatio-
nes; tum intrepidam verum optimarum defectionem designat, e. c.
Aët. IV, 13. c. XIII, 46. Si ea conspicitur in periculis, tum
fortitudinem, animum imperterritum, qui cum loquente coniun-
ctus est, insinuat Iob. VII, 13. Si vero ea locum habet circa delin-
quentes; tum libertatis reprehendendi significatum induit, quem
ISIDORVS PELUSIOTA ei aliquando tribuit. Si autem poste-
rius respexeris; tum licentiam et temerariam loquendi audaciam in-
fert. Virumque fieri potest, et plerumque solet, palam et pu-
blice, in corona hominum, et praeterca perspicue, evidenter, sine

verborum ambiguitate et circuitu; inde evenit, vt et hae ipsae notions huic voci adhaereant. Vide de illa *Iob.* VII, 4. cap. XI, 54. *Colosf.* II, 15. de hac 2 *Cor.* III, 12. Iam quidem si ipsum Christum contemplatus fueris; is omnino ius fasque habebat, oratione libera, nihil reticente, vtendi, cum auctoritate gravissima doctrinae suae capita inculcandi, intrepidam sui veritatumque propositarum defensionem suscipiendi, robur mentis suae in maximis periculis demonstrandi, et hostium suorum calumnias retundendi, idque aperto sermone, audientibus omnibus. Quae sicuti de veri nominis Messia in V. T. Pandedictis sunt praedicta, atque inter characteres eius relata, e c. *Pf.* XL, 10. *Pf.* LXXVIII, 2. ita in N. T. libris leguntur copiosissime impleta; quo pertinent, praeter hunc, quem tractamus, locum, ea, quae *Matth.* VII, 28. 29. *Marci* I, 22. *Luc* IV, 32. habentur. Interim tamen facile intelligitur, nunc non tam quaeri, quo sensu Iesus cum parrhesia loqui potuerit, & re ipsa locutus sit; quam potius, quo sensu acerrimi ipsius adversarii commemoraverint, cum *ἐν παρρησία* locutum esse? Quem ad scopum si attenderimus; tum sine omni negotio obuium erit, excludi iam omnes illos significatus, qui, quod in laude ponitur, spirant, atque e contrario huc aduocandos esse illos conceptus, qui ad taxandum Christum, odiumque ei constandum, & pungendos Synedrii adfessores, aliquid facere poterant. Cum igitur, vt supra me obseruare memini, *παρρησία* *proiectam audaciam*, *culpabilem licentiam* quidlibet eruendi, quod in buccam venit, aliquando significet; atque illi, quibus id ipsum sollempne est, nihil sibi obstare patiantur, quo minus *palam & publice*, *in hominum corona*, *coram plebe*, sua protrudant: hoc sibi imprimis volunt nasutuli illi censores, Iesum iudicium patientia & longanimitate, aut potius somnolentia, publicaeque salutis neglectu, adeo insigniter abuti, vt vel in ipso templo, v. 14. loco sanctissimo, vbi hoc omnium minime fieri debebat, in concione plurimorum hominum, perfricta fronte, palam et publice, sonora

nora voce, obuiis quibusuis, adhibitis omnibus verborum lenociniis, infaustos suos errores persuasum irret.

§. X.

Nunc vero †) dicendum est de moribus ipsis synedorum, *Idem agitur.* quos sibi displicere satis aperte perhibent. Hic vero spectandi veniunt N) mores ipsi: et nihil ipsi dicunt, *κερη* h. l. cum adfectu et effectu capiendum est, ita ut increpationem et coercionem complectatur. Innuere nimirum voluit, synedros officio suo parum satisfecisse. Tantum enim abesse existimant, ut hominem ad excessum vsque audacem, e medio sublaturi, ad decretum promeritumque supplicium rapuerint, ut ne verbis quidem durioribus docuissent cives, se alienissimos esse ab eius consiliis. ☞) *Fons, ex quo hi mores profuxisse videri queant, enarratur. Numquid fortassis vere cognouerunt principes, quod hic vere sit Christus ille? Agchortes quidem generatim vocantur, qui praesunt aliis, quales sunt principes, primores, proceres, rectores; in N. T. libris tamen speciatim doctores publicos, sollempniter constitutos, et pro talibus habitos, denotat, e. c. Iob. VII, 48. etc. Quia vero ex his deinde capita synagogarum et membra senatus eligebantur: itaque aliquando haec vox imprimis ad synedros et praefectos synagogarum, ac nominatim ad archisynagogos transfertur. Vide Act. III, 17. c. IV, 8. c. XIII, 27. vbi ad adsesores synedrui restringitur, et Matth IX, 18. 23. coll. Luc. VIII, 41. vbi de archisynagogis occurrit. Conf. WOLFFII curas. ad Iob. III, 1. et LAMPPIVM ad l. c. Hic quidem nonnisi synedrui membra inuuntur, atque de iis quaerunt, utrum fortassis vere, ex certis indubitatisque criteriis, cognouerint, hunc vere esse illum promissum Mesiam? Requiritur igitur non qualemcumque, sed cum certitudine coniunctam, cognitionem de eo, quod hic vere, postquam plures nomen Mesiae falso prae se tulerant, sit Mesias. Ceterum haec quaestio aa) est sensus negativi. Arbitrabantur enim, infalibiliter constare posse, Iesum Nazarenum minime verum Mesiam*

siam esse, adeoque vix suspitioni locum relinqui, synedros hoc negotium aliter inspexisse. Interim bb) haec ipsa quaestio simul est cum ironia quadam, aut, si mauis, cum sarcasmo, coniuncta. q. d. *Es scheint fast, als wenn unsere Obersten es recht überzeugend eingesehen hätten, daß dieser kein Betrieger, sondern der wahre Messias sey. Man sollte dies bey nahe aus ihrem ietzigen, von dem vorigen ganz verschiedenen, Betragen schließen. Dies müste doch aber wunderbarlich zugegangen seyn.* Quae itaque reuera principum somnolentiae, turpi in religionis negotio reperi, suppresso aduersus impostorem zelo, timiditatisque culpabili, tribuunt, ea accuratori cuidam cognitioni, nouiter aduersus, discessionique a priore sententia, in speciem saltrim tribuere, volunt videri Vix opus est, vt commemorem, deesse in quibusdam codicibus & versionibus *αληθως*, siue prius, siue posterius; postquam duumiri, supra excitati, vtriusque *γνησιότητα* fatis superque euicerunt.

§. XI.

Exponitur secundum iudicium.

Iam me 2) conuerto ad alterum iudicium, quod iniqui illi censores *super Iesum ipsum eiusque causam* proposuerunt, v. 27. Quod vt rite perpendamus, obseruabimus I eos ex sua mente aliquod criterium, ex quo verus Messias cognosci debeat, proferre. *Quum Messias, inquit, venerit; tum nemo cognoscat, vnde natus sit.* Connexio cum antecedente sermone facileprehenditur. Dicere enim quasi volunt: quidquid horum sit, siue synedri consilium, re aliter inspecta, mutauerint, siue ex frigidiori impostorem reprimendi studio egerint, nos saltrim, quid hoc de homine sentiendum sit, certo scimus. *Messiam enim eum non esse, exinde nobis liquido constat, quod infallibili aliquo Messiae criterio conspicuus non sit.* Hic omnia, si genuinum loquentium sensum perspicere vulerimus, redeunt ad explicationem vocum *ποθεν est.* Vtque eum eruamus, (1) perscrutabimur diversas, quae cum his verbis connecti queunt, notiones. Possunt itaque hae voces a) de maioribus, atque imprimis de parentibus

bus, vel in vniuersum quoque de origine et modo generationis accipi, quod scilicet Messiae maiores, parentes, et generationis ratio omnino ignorari debeant. Deinde 2) de loco natali accipi queunt, quod nimirum Messiae patria ignota esse debeat. Posunt praeterea c) de loco manifestationis sumi, ita vt significare velint, nemini innotescere debere, ex quonam loco Messias proditurus sit, cum se aliquando conspiciendum praebuerit. Denique possunt verba nostra d) de eo capi, cuius nutu, iusu et auspiciis Messias sit venturus.

§. XII.

Sed iam nostrum est ostendere (2) quamnam ex hisce notionibus illius aetatis Iudaei praecipue intenderint. Ad primam igitur notionem, §. antecedente indicatam, quod attinet, eam ex parte huic loco adplicamus, ex parte vero ab eo seiungimus. Scire enim Iudaei poterant ex prot. euangelio, quod Messias humana natura sit vsurus, quia mulieris semen adpellatur, Quid? quod, nonerant. quod ex Noacho, eiusque filio, Semo, porro ex Abrahamo, Isacco, Iacobo, Iuda ac Davide sit nascendus. Cui accedit, quod Moses, quem summum V. T. colebant prophetam, ipsis praedixerit, fore, vt Deus ipsis prophetam, qualis ipse esset, excitaturus sit ex fratribus suis. Dignus est locus R. Bechai ad Levit. XXV, 48 f. 149. vbi ad verba: vnus ex fratribus vindicabit illum, commentatur, qui hic exstet; *Intelligitur, ait, Messias, qui ex tribu praecipua, Iudae scilicet, ortum habuit. Sed in genere aliquis ex fratribus requiritur, qui sit CARO ET SANGVIS, sicut fratres ex patre et matre natus, ad formam Moysi, vindicis prioris.* Praeterea nosse poterant, praesente Iesaja, c. VII, 14. a virgine eum miraculosa ratione in lucem edendum esse. Quod vaticinium si conferebant cum primo euangelio; rum distinctius simul perspicere valebant, cur Messias mulieris inprimis semen vocatus sit. Ipsos vero illius aetatis Iudaeos non solum potuisse ad hanc de ortu Christi cognitionem pertingere; sed etiam reuera ex parte pertigisse, id vel ex nonnullis posteriorum

Eius sensus enutritur, & quidem quoad notionem primam, quae dictioni adhibere adhaerere potest;

riorum temporum scriptis haud obscure percipitur. Etenim in MIDRASCH ECHA expressis verbis futurum traditur, vt Messias sine patre nascatur. Idem habet R. SIMEON BEN IOCHAI in *Genesin*, et R. MOSES HADDARSCHAN in *Breschith rabba*, citante Galatino, de arcan. cathol. verit. l. VII. c. 14. Plura, quae huc faciunt, dabit b. DANZIVS in *disf. partus virginis miraculosus*, §. VII. *sqq.* quibus iam non immorabor. Videntur quoque Iudaei Messiae aevo, ad ductum illustrium V. T. oraculorum, aliquid de eo peruidisse, quod Messias plus quam merus homo, filius scilicet Dei, futurus sit. Non solum enim clara huius rei vestigia observantur in N. T. libris, quo pertinent *Nathanaelis* ad Iesum directa oratio, *Iob*. I, 49. atque *Petri* sollempnis confessio, omnium apostolorum nomine concepta, *Matth.* XVI, 16. inprimis vero *Caiphae* institutum, quo Iesum adiurat, vt aperte profiteretur, vtrum ipse Messias, FILIVS ALTISSIMI, esset, an minus; verum etiam in scriptis sequiorum temporum haud pauca, quae huc faciunt, observare licet. Hinc in TIKKUNE SOHAR c. 67. sub finem dicitur; *dari Adamum in imagine Dei S. B. quae esset EMANATIO, quae in eo consistat, vt non sit creatus, non formatus, non factus, sed emanaverit.* Insuper cap. 62. refertur de *Eleasare*, ipsum pronuntiasse, *Schechinam non creatam esse, sed emanasse.* Meretur hic conferri FRISCHMUTHI *Disf. de Messia, Dei filio.* Vt vt vero de conditione Messiae divina quaedam perspexerint; eam tamen sibi obscuram esse professi sunt, valdeque occultatam. Inter alia in SOHAR *Genes.* fol. 3. ad *וְיָצַק* *Gen.* I, 3. haec leguntur: *intelligitur potentia elevata, quae prodit SILENTER ex mysterio Dei, qui non habet finem, in mysterio cogitationis - - ille generavit SILENTER, sic vt de ea re plane nihil inauditum sit.* Item in TIKKUNE SOHAR c. 19 f. 41. scribitur: *ille certe est Adamus, quem causa causarum ad imaginem suam creavit.* ABSCONDITE ET LATENTER. Denique in SOHAR CHADASCH, f. 49. 4. vocatur cogitatio abscondita, additurque, *in eo est intelligentia sapientiae, quae sapientibus tradita et non tradita est, quae foris*

ris non revelata est. Ad eundem modum, sibi ignotam esse, prae se ferebant, quo accurate modo, si humanam ipsius naturam respexeris, procreandus sit. Quum itaque vage quidem sciverint, Messiam a Deo generatum dici posse, humanaque natura, ex virgine adsumenda, quae originem suam ad tribum Iudaicam, et nominatim ad familiam Dauidicam, referret, induendum esse, de cetero vero nesciverint, qua ratione tum illud contigerit, tum hoc futurum esse queat, ut sine parente naturali in lucem edatur: hinc adserunt in nostro textu, *se ignoraturos esse, vnderam Messias venturus, et quae ratio existentiae ipsius futura sit.* Noui, TOLETVM in *comment.* ad h. l. scripsisse, Iudaeos, ignoratum iri, credidisse, *ex quibus parentibus in particulari Messias prodicitus sit.* Quae si intelliguntur de tempore, natiuitatem Messiae antecedente; et in primis de virgine, eiusque proximis maioribus, ex quibus Messias descensurus sit: tum nihil quidem est, quod moueam. Sed tum ad locum praefentem non pertinent, vbi sermo est de criterio, ex quo diiudicare volebant, virum Iesus, iam existens, verus Messias, vti nonnulli sibi persuaferant, sit, an minus. Si vero haec capiuntur de tempore, natiuitatem veri Messiae insecuto, sensusque sit, post editum eum adhuc dum ignotum mansurum, a quamam virgine, a quibusnam maioribus, descensurus sit: tum hanc interpretationem pro falsa habeo. Si enim nec de matre, nec de matris progenitoribus, aliquid rescire possint homines, Messiae coeui: qui demonstrare poterunt, eum ex familia Dauidica ortum suum *זרעו צדקה* traxisse? Vnde valde miror, quod et ipse acutissimus HEVMANNVS huic sententiae calculum adiecerit, cum dicit: *woher es heisset demnach, von welchen Eltern er sey.* Immo potius vertendae erant haec voculae; *man wird nicht wissen, wie es mit seiner Geburt und Entstehungsart zu gegangen sey.* Atque hanc ipsam explicationem postulat *אורייתא*, quam ex hoc criterio aduersus Christum formabant. Confirmat, quae haestenus de Iudaeorum ignorantia circa originem et natales Messiae dixi, R. ISASCHAR BER, in ep. ad WAGEN-

SEILIVM, vbi inquit, Iudaeorum esse, vt frenum imponant ori ad non loquendum amplius quidquam de rebus Messiae: sunt enim, ita pergit, res hae profundae et reconditae, et quanto plus quis in eis proficit, tanto magis deprehendet, MESSIAE NATIVITATEM et aduentum longissime captum eius excedere, et mysterii huius profunditatem esse imperscrutabilem.

§. XIII.

*Quoad notio-
nem secundam.*

Sed pergendum est ad reliquas notiones, §. XI. recensitas, videndumque, vtrum ad illas quoque oculos suos intenderint Hierosolymitani. Si igitur de *secunda*, a loco natali desumpta, dicendum est; eam hic prorsus excludo. Non solum enim anterioris aetatis Iudaei ex *Michae* vaticinio cap. V, 1. iam dudum perceperant, Messiae patriam *Bethlehemum* fore; verum etiam ea ipsa sententia adeo inualuerat, vt Christo iam nato, tum Synedrii adfessores Matth. II, 5. 6. *Herodi*, de patria Messiae interroganti, promte responderent, Messiam Bethlehemiensium vrbe, ceu patria, vsurum esse, tum vero etiam ignobilioris sortis homines Ioh. VII, 42. eadem se tintos esse significarent. Possent plura super hac ipsa re recentiorum testimonia proponi, veluti ex TARGVM, BERACHOTH, ECHA RABBATHI, ET BERECHITH RABBA: sed cum iis vix opus sit, eaque SCHOETGENIVS T. II. *hor ebr.* p. 527. cum lectoribus suis iam communicaverit; lubens ab iis exseribendis abstineo.

§. XIV.

*Quoad notio-
nem tertiam.*

Conuerto itaque me ad *tertiam* notionem, inquisitionis, num fortassis ad locam manifestationis Messiae respexerint. Ad firmat hoc LIGTFOOTVS in *horis ebr.* ad h. l. fide plurium monumentorum Talmudicorum et rabbinicorum. Ita in HIEROS. BERACHOTH. f. 5. I. ET MIDRASCH ECHAH, f. 68. 3. fatentur, Messiam ante sua tempora omnino fuisse natum Bethlehemi, sed illico abreptum, absconditum, et non inueniendum; ideoque matrem Messiae conquirentem l. c. BERACHOTH perhibent,

hibent, quod venti & turbines venerint, qui ipsum ex manibus suis eripuerint. Utque suae sententiae quemdam colorem inducant, nonnulla aduocare solent ex V. T. libris, quibus fata Messiae illustrare student. Sic R. BERECHIAS in PESICTA nomine R. LEVI dixit: quemadmodum Goel primus (Moses) fuit; sic eandem Goel postremus (Messias) erit. Quidnam accidit priori isti? Respondetur, adparuit ipsis et rursus ab ipsis abiit. Sic quoque Goel postremus adparuit ipsis et rursus abiit ab ipsis. Item in MIDRASCH SCHIR f. 16. 4. haec habent: Dilectus meus est similis capreae hinnuloque cervorum Cant. II, 9. Caprea adparet & occultatur. Sic redemptor primus adparuit, et fuit occultatus, et tandem adparuit iterum — Sic redemptor posterior reuelabitur iis, atque iterum abscondetur ab iis. Inde etiam est, quod Messiam nonnulli in paradiso quaerant. Patet id inter alia ex SOHAR EXODI f. 3. col. 12. ubi dicitur: veni et vide, in paradiso inferiore LOCUS EST REMOTVS ET ABSCONDITVS, in quo reposita sunt mille palatia argentea. ET NEMO INGREDITVR, NISI MESSIAS, QVI SEMPER IN PARADISO VERSATVR etc. Praeterire non possum insignem TRYPHONIS locum, qui apud IVSTINVM f. 174. opp. exstat, atque ita habet: Qui Christus, si quidem natus est, et alicubi exstat, ignotus est. Ac ne ipse quidem se ipsum scit, neque potestate aliqua praeditus est, donec adueniens Elias illum viderit, et manifestum omnibus reddiderit. Quae cum ita sint, concipiunt, moneante LIGHTFOOTO, duplicem manifestationem Messiae. Primam in Berthlehero, postquam factam illico occultandus et latiturus fit; alteram vero ita comparatam esse purant, ut nemo cogniturus sit, vnde nam et quomodo aduenerit. Faciunt cum LIGHTFOOTO plures, interque eos IO. GVIL. BAIERVS in dis. de Pseudopiotheei Iudaeorum Job. VII, 27. cap. III §. VII. sqq. p. 42. sqq. nec alienus est ab eodem FR. AD LAMPIVS in comment. ad b. l. Grauiter tamen et speciosissime disputat contra hanc sententiam celeb. HEYMANNVS in libro supra laudato, ratus, quod, quaecumque de duplici Messiae manifestatione dicuntur, inter re-

centiora commenta, a Iudaeis tum demum conficta, vbi tempus, aduentui Mesiae praefinitum, iam dudum elapsum erat, referri mercantur. Et sane videri poterant Iudaei, quos Christiani, pro Iesu diuinitate, ex temporis a Daniele constituti articulo, efficacissime petebant, hoc effugium cum solum in finem excogitasse, vt causae suae desperatae vtcumque consulerent. Quoties enim Christi ciues ipsis obliicerent, statuentium vtiq; ad ductum prophetarum, Mesiam iam aduenisse: toties respondere poterant pro ista hypothese; immo vero, aduenit omnino, sed laetit, neminique nostrum cognitum est, quonam ex loco aliquando sit proditurus. Interim cum huius traditionis mentio iam in pandectis Talmudicis facta sit; haec autem plerumque farraginem placitorum, iam diu ante receptorum, complectantur: ego quidem non putauerim, LIGTFORTI cogitata illico abiicienda, et pro iis, quae huic textui explicando minus idonea sint, cum HEVMANNO habenda esse. Corroborari potest mea opinio 1) ex eo, quod TRYPHO, testante IUSTINO M. seculi secundi patre, iam eadem traditiuncula nitatur, quam haud dubie ab aliis, qui aetati Christi viciniore suere, accepit, sicuti hi iterum ab aliis eam accepisse censendi sunt: 2) Ex eo, quod nihil obstat, quo minus iidem, qui aevo Christi diserte fatebantur, Mesiam Bethlehemensi nascendum esse, simul, minus nimirum recte intellectis quibusdam V. T. oraculis, de quibus infra videbimus, in eam sententiam ingredi potuerint, ipsum in lucem editum mox disparituum, suo vero deinceps tempore iterum adfuturum, ita tamen, vt nemo perspecturus sit, vndenam aduenierit. Fieri igitur non potest, vt, admissis priori, tollatur posterius. Possunt vtiq; ambo adserre citra contradictionis suspicionem, dummodo cetera satis paria, ab vno eodemque subiecto admitti. Forte etiam satis commode aliquis N. T. locus ad ductum huius Iudaicae sententiae vel explicari, vel saltem illustrari poterit. Innuo *Iob. VII, 33-36.* vbi ex Christo, abitum suum ad patrem praedicente, sarcastice quaerunt: *num quid ad terras gentium, quas inter nostras dispersi*

dispersi sunt, profecturus, ibidemque gentes docturus est? Quid enim sibi volunt verba illa, ubi dicit; quaeritis me, et tamen me non inveniētis, atque ubi ero ego, eo vos non poteritis venire? Fortassis igitur haec horum irrisorum mens fuit: Est, dicere volunt, inter nos traditio, qua adseritur, Messiam primum existurum, deinde iterum dispariturum, denique vero ex loco prorsus ignoto prediturum esse. Videtur itaque hic πλῆθος, ut nona quadam ratione mentiatur verum Messiam, haec in mente habere, se nostris oculis aliquamdiu subducere, et posthac ad nos reverti velle, novis stratagematibus ad decipiendos incautos usus.

§. XV.

Supereſt, ut de quarta notione paucis agamus, ubi dictio *ποθεν* est de eo valere posset, cuius nutu, iussu atque auspiciis Messias venturus sit. Hanc vero, si de sensu affirmativo sermo instituitur, quaeriturque: utrum a Deo excitatus esse debeat? a loco praesente prorsus arcemus. Erat enim inter Iudaeos extra omnem dubitationem positum, Messiam, Summi Dei auctoritate et iussu fassurum, compariturum esse. Admittimus vero eandem, si negativi sensus ei subternatur, quod scilicet is verus Messias non sit, de quo scitur, ipsum ab hominibus, vel diabolo instigatum, vel suo ipsius arbitratu, in medium prodisse.

*Quod notio-
nem quartam.*

§. XVI.

Liceat ex haecenus dictis maiorem propositionem illius argumenti, quo Iudaei disputabant aduersus Iesum, conficere, atque adeo omnem eorum mentem, quam abrupto sermone indicare voluerunt, significare. Fundamenti itaque loco hanc ponunt propositionem. *Quisquis verum Messiam se esse proficetur, illius* 1) *ratio existendi s. modus habendi existentiam; et deinde* 2) *locus manifestationis omnino ignotus sit, necesse est; neque* 3) *de ipso perfectum esse debet, quod vel suis ipsiusmet, vel huius aut illius hominis, vel mali cuiusdem genti, auspiciis ve-*

*Ex dictis nota
Iudaeorum ar-
gumentatio si-
stitur, et di-
indicatur.*

noſcit. Diſplicet mihi *ante omnia* in hac aduerſus Chriſtum habita diſputatione, quod adeo *uniuerſaliter* enuntiauerint, *quandocumque Meſſias venit*, ſ. venturus eſt, *tum nemo ſciat, vndenam ſit*: cum tamen ad ductum oraculorum V. T. et puriorem Iudaicæ eccleſiæ theologiam, quæ ipſorum ætate nondum plane interceiderat, plura de ipſo noſſe poterant, noſſeque debeant, quorum cenſum ſupra §. XII. ſqq. inſtitui. Ipſorum ergo erat, vt ſaltem maiorem ſuam ita limitatam proponerent, atque a me factum eſt in antecedentibus. *Deinde vero*, quamuis nonnihil veritatis ipſorum placito inſit, quod de *modo*, quo habet *Meſſias exiſtentiam ſuam*, qui omnino in occulto lateret, me ſupra §. XII. obſeruafſe memini; interim tamen falſi quoque aliquid eidem admifcuerunt, quo ea referre non dubito, quæ de *loco manifeſtationis Meſſiæ*, aliquantiſper latentis, commenti ſunt (§. XIV.). Poterant enim vel ex *Iſaia VIII, 23.* et *IX, 1.* perſpicere, *Galilæam* imprimis, vtut ſpiſiſſimis tenebris fere ſepultam, eam fore prouinciam, in qua manifeſtandus, et quam doctrina pariter atque egregiis facinoribus illuſtraturus, et ex qua ſuo tempore proditurus eſſet Meſſias. Non quidem me fugit, hodiernos Iudæos hoc *lumen*, in *Galilæa exoriturum*, minime de *Meſſia* explicare, ſed in alia omnia abire; interim tamen neque illud obſcurum eſt, quod nonniſi abſurdiſſima quævis, quæ loco Iſaiano rite inſpecto, plane conuenire nequeunt, proferant; vt ostendit *SVRENHVSIVS* in *βιβλω των ταλλαριων* p. 216. ſqq. et *VITRINGA* ad *I. c.* Atque id mihi iam ſufficit, quod, niſi oculos malitioſe occluſiſſent, vti que ad meliorem cognitionem pertingere potuiſſent. Cui præterea accedit, quod ſaltem nonnulla occurrunt in veterum Iudæorum ſcriptis veſtigia, ex quibus diſcitur, ipſos non omni huius veritatis notiitia deſtitutos fuiſſe. Etenim in *SOHAR GENES. f. 744.* aperte dicunt: *reuelabitur Meſſias in terra Galilæa.* Légi quoque hic meretur *b. RVDDI* Diſt. de *Galilæa rebus geſtiſ* *Chriſti clara.*

§. XVII.

Sed quaeritur: quam occasione Iudaei hoc sibi criterium formauerint, ex quo agnoscere voluerunt veri nominis Messiam? Refert b. LAMPIVS ex MSto quodam BEZAE, hunc statuisse, antiquissimos Iudaeos haud dubie hoc criterium sano sensu constituisse, recentiores vero illud in peruersum sensum traxisse: voluisse tantum priscos, ad ductum plurium V. T. locorum eodem innuere, homines circa aetatem Messiae tanta ignorantia laboraturos, inque tanta confusione animorum et rerum versaturos esse, vt plane ignoraturi sint, vndenam Messias sit venturus. Quae BEZAE cogitata si amplexus fueris: tum simul patet, hoc ipsum criterium valde ominosum fuisse, et de peruersissima Iudaicae gentis indole, qualis circa Messiae aetatem futura sit, praesagium quasi perhibuisse. Si vero quaeritur; quanam sint illa V. T. oraacula, quae forte occasionem dederunt huic criterio vel formando, vel saltim stabiliendo? tum respondeo, haud improbabiler huc referri *Iesaiæ* LIII, 1-4. vbi propheta statim v. 1. exclamat: *cuinam brachium domini reuelatum est?* Ferri potest, quod ipsi Iudaei per *brachium domini* Messiam intellexerint: sed ipsorum quoque erat, vt simul ex contextu discerent, quod haec ignorantia suae ipsorum negligentiae et culpae debeatur. Fortassis etiam ipsis quaedam occasio descendendi in hanc sententiam subnata fuit ex loco *Michae* cap. V. 2. vbi de *egressionibus Messiae ab aeterno* sermo est, quas vtrique nemo profunde cognoscere valet, quamuis exinde non sequatur, intelligi plane non posse, vndenam Messias sit venturus. Quod vero inprimis crediderint, *locum manifestationis Messiae sibi incognitum fore*, id potissimum ex *Malachiae* III, 1. repeti posse videtur, vbi dicitur, *angelum foederis* SVBITO AFRQUE EX IMPROVISO *adfaturum*. Hunc vero textum istud, quod forte voluerunt Iudaei, non probare, vel me non monente palam est. Alii alios praeterea textus excitant, quibus suum criterium Iudaeos putant superstruxisse; sed nolo his, tamquam incertioribus, immorari.

*Occasio, cuius
i. a. argumen-
tari sint, erui-
tur.*

§. XVIII.

§. XVIII.

*Ostenditur,
quomodo suum
iudicium ad Ie-
sum diiudican-
dum transtule-
rint.*

Quibus ita enarratis, iam videbimus 2) *quomodo hoc crite-
rium ad Iesum applicent v. 27.* *Αλλα* facit apertissimam *ειρησειν*
inter veri nominis Messiam, genuino, quod iactabant, criterio
ornatum, atque inter Iesum, eodem secundum eorum opinio-
nem destitutum, quem nonnulli pro vero Messia venditauerant.
*Verum enim vero, inquit, hunc, vilissimam hominem, hunc
quod attinet, scimus nos omnes, non forte improbabili coniectu-
rae innixi, aut leui probabilitate indueli, sed certo certius, in
re quippe satis explorata et dudum confecta versantes, unde-
nam sit, quocumque demum modo eundem contemplerur.*
Sive enim *naturam* eius spectemus; nonnisi merus homo est
Iob. XI, 47. siue de *parentibus* ipsius verba facienda sint; tum ab
ignobili femina, Maria, quae Iosepho, tenuissimae fortunae
fabro lignario, nupsit, ante complures annos in lucem editus
est *Luc. III, 23. c. IV, 22. Iob. VI, 42.* Atque hi ipsius paren-
tes adeo ab opibus relictī fuerunt, vt filium nequidem magi-
strorum institutioni tradere potuerint *Iob. VII, 15.* sed, neces-
sitate compulsi, inde a prima pueritia suo opificio addixerint.
Marci VI, 3. Cognatis porro vitur, qui in seruili conditione
inter contribules versantur. *Matth. XIII, 55. 56.* Siue ad *locum*
eius *natalem* nobis deueniendum est: inter omnes constat, ipsum
non prodisse ex sede familiae Dauidicae praecipua. *Bethlebemo,*
sed potius ex contemptissima *Galilaea,* natumque esse inter abie-
ctissimos *Nazarethanos Iob. VII, 41. 42.* Galilaeam autem pro-
phetarum haud esse feracem, atque ex Nazaretha ne boni qui-
dem aliquid provenire, quem fugit? *Iob. VII, 52. cap. I, 47.*
Si deinceps ad *locum manifestationis* eius attenderimus; notum
est, eum quoque in obscurissima Galilaea sibi domicilium fixis-
se, vbi nimirum stupida et cerebro vacua capita sunt, quibus
suos errores facile persuadere, quorumque oculis glaucomata
obiicere potuit; vbi item mortalium pessimi habitant, qui no-
nis rebus lubenter student, turbisque delectantur. *Iob. VII,*

3. 5. Siue denique de *auctoritate*, qua fultus doceadi prouinciam adiit, nobis aliquid dicendum fuerit; tum cuius obuium est, eum temerario quodam ausu, ipsius diaboli instinctu, quocum in amicitia versatur, adplaudentibus prauis hominibus, quos in comitatu suo habet, haereticas doctrinas, vnde iam dudum nomen *Samaritae et seductoris* meruit *Iob. VIII. 48.* sparsisse, magicisque artibus, a diabolo ipsi communicatis, praestigias complures exercuisse. Haec fere sunt, quae significare volebant hi, qui de Iesu iudicium ferre instituerant; ex quibus *proposito minor*, maiori supra §. XVI. indicatae subordinanda, sine vilo negotio contrui potest, sequentem in modum:

Aqui de hoc Iesu Nazareno tum ratione ortus, tum ratione parentum, tum ratione patriae, tum ratione loci manifestationis, tum ratione muneris docendi, quod hucusque sibi arrogauit, certo certius nouimus, vndenam sit.

Cumque has praemisissas extra omnem dubitationem positas esse arbitrarentur; igitur non dubitabant ex iis inferre fatalem illam conclusionem:

Ergo hic Iesus Nazareus non est verus Messias.

§. XIX.

Priusquam hinc abeo, lubet pugnae alicuius mentionem inicere, quae inter hunc, quem tractauimus, locum atque inter *Iob. IX. 29* intercedere videtur. Hic scilicet praefecerunt, *se scire, vndenam Christus sit*; paullo post autem legis, Iudaeos dixisse, de Mose quidem sibi constare, quod Deus, ipsum immediate allocutus, suum legatum ad Israelitas fecerit *Exod. III. 2* sqq. Iesum autem si spectarent, *se omnino nescire, vndenam sit*. Iam quidem sine periculo nostro admittere possemus, opposita vere sibi inuicem esse vtriusque loci adferata; a diuersis tamen hominum ordinibus diuersis temporibus proposita. Quos enim cap. VII, 25. 26. offendimus, Hierosolymitani ciues tantum, non autem synedri erant (§. VI); qui vero hic verba faciunt, *pharisaei* vocantur cap. IX, 13. qui si-

Tollitur adparens aliqua contradiçtio.

D

mul

mul *synedrui adfesorum* dignitate fulgebant, vti ex v. 16. 18. 22. 24. 34. clarer. Quemadmodum itaque saepius publicae superiorum voces a priuatorum opinionibus diuersae fuerunt; ira, quin idem in causa Iesu fieri potuisset, nihil obstat. Verum ne opus quidem esse existimo hac nodum soluendi ratione, quia, dummodo locum Iohanneum cap. 9, 29 rite inspexerimus, adparebit, eum cum nostro textu probe conuenire. Non enim id sibi volunt hic loquentes synedrui, quod quidem verba primo intuitu significare videntur, se in incerto adhuc fluctuare, nondumque peruestigare posse, vtrum Iesus a Deo misus sit, an minus. Sane qui v. 16. perpendit, vbi *quaedam* synedrui membra sine ambagibus dicunt, *Iesum non esse ex Deo*, et dein ex v. 24. percipit, eosdem viros iactare, quod certo cognoscant, *Iesum esse profectum peccatorem*: is haud dubie conceder, illos de eo nil quidquam dubitasse, quod a Deo non sit. Quando itaque v. 29. aiunt, se ignorare, vndenam sit: tum iam supponunt, diuino quidem iusu eum non prodisse; ast vndenam de reliquo sit, quis malus genius ipsum excitauerit, quod nam fatum aduersum hunc virum ipsis immiserit, quis caecodaemon ipsum erroribus suis imbuerit, et ad eos spargendos instigauerit, id sibi obscurum esse profitentur. Confirmatur mea sententia ex v. 30. 33. vbi cœcus natus, visu iam a Christo donatus, efficacissime contra synedros ita statuentes disputat, eucturus, quod Iesus non nisi pro diuinitus misso, nequaquam vero pro viro scelerato haberi debeat.

§. XX.

*Transitur ad
responsionem
Christi, quam
huic iudicio
opposuit.*

Ordinis ratio iam postulat, vt II) de *responsione Christi* nunc videam, quam ad iudicium de se prolatum v. 28. 29. dedit. Poterat Christus plura circa principium ab ipsis adsumtum, ex quo aduersus se disputauerant, feliciter monere (§. XVI). Sed iam intactum illud dimittit, quia suae causae non solum non nocerebat, sed etiam proderat. Confutat nimirum eos ex concessis validissime. Si enim vel maxime totam *maiolem* propositionem ipsis largi-

largiebatur: tum tamen falsissima erat *minor* propositio, qua eum intus et in cute se novisse gloriabantur. Arma itaque Christo suppeditauerunt ipsimet, quibus debellabantur, seque ipsos stiterunt *ἀποκατακρίτες*; cum ad oculum demonstrari poterat, se res Christi altissime ignorare. Sed ut haec luculentius pateant, hic notabimus I) responsionem ipsam, II) modum, quo hanc responsionem dedit. Quod igitur I) ad *responsionem ipsam* attinet, ea est a) *ironica*, duabus propositionibus comprehensa v. 28. quae vel commode in vnam contrahitur, hoc modo: *et me novistis, ita ut sciatis, vndenam sum*; vel, si duas distinctas malueris, tum altera *generalioris* sensus erit; et *me novistis omnimodo*: altera vero *specialioris* determinationis; *et inprimis novistis, vndenam sum*, sc. ad docendum et faciendum excitatus. Praefero posteriorem analysin modum priori, quia cum proxime sequentibus amicissime consentit, uti ex mox dicendis adparebit. Interpretum nonnulli orationem *concessivam* et *adfirmativam* hic sibi inuenisse visi sunt, veluti WOLFIVS, qui vertit: *notis me, et notis originem meam*, scilicet naturalem, et in quantum hominum: *neque tamen a me ipso veni*, adeoque nec mere naturaliter; et BENGELIVS in *gnomone*, qui *sermo Christi*, inquit, *duas habet partes*. Prior est *concessiva*, et *notitiam de Iesu eiusque ortu extrinsecus spectato quodammodo suo loco relinquit*; hanc enim ipse numquam allegare solet: *conf. 2 Cor. V, 16. sed iustam notitiam sui, a patre missi, eos habere negat. coll. v. 33. sq. cap. VIII, 14.* Sed huic quidem interpretandi rationi subscribere nequeo, et potius in eorum sententiam transeo, qui sermoni Christi, adfirmativae proposito, negativum sensum subesse, atque inprimis *ironiam* hic haberi, statuunt. Postulat, ut ita statuam, *primum* res ipsa: Christus enim nullo modo ipsis concedere poterat, quod veram sui, vel naturaliter spectari, haberent notitiam. Quocumque enim oculos conuerteris, nil nisi meram ignorantiam, crassissimosque de conditione ipsius errores deprehendris. Ut iam de *filiatione*, quam a patre habet, nihil dicam, falsi erant, quod *Iosephum* pro *parente* ipsius venditarent, quia huma-

nam naturam ex *Maria sola*, per superventum spiritus sancti, acceperat, patreque naturali non utebatur, hinc recte *απατω* dictus, qualis *Melchisedecus*, typus Messiae, erat in historia Ebr. VII, 3. Non minus vero grauisimum errorem errabant, quod *Galilaeam*, inque ea praecipue *Nazarethum*, tamquam natale solum, eidem vindicarent. indeque ipsum ex tribu Iudae, et nominatim ex familia Dauidica, orrum trahere infitiarentur; cum facillime rescire potuissent, ipsum omnino ex *stirpe Dauidica* prognatum, et *Bethlehem*, mirabili prorsus ratione, sub plurium admirandorum Dei operum cumulo, in lucem editum esse. Vnde *Paulus* Ebr. VII, 14. sine verborum circuitu ait, *prorsus patere. quod dominus noster ex Iuda ortus sit.* Praeterea turpi ignorantia laborabant, quando *locum manifestationis Messiae* in obscuro iacere profitebantur, Iesumque ideo contemptum habebant, quod *Galilaeam* suorum magnalium quasi theatrum esse voluisset; vbi tamen *Isaias*, vates, illud ipsum futurum esse, iam dudum praedixerat (§. XVI.). Vix vero maius ignorantiae, eiusque prorsus inexcusabilis, specimen edere poterant, illo, quo, qua ratione ad *docendi munus* progressus esset, se nescire distabant. Vbi simul pro euicto adsumebant, ipsum neutriquam a Deo ad docendum excitatum, sed humano potius consilio permotum, quid? quod, ab ipso diabolo ad id instigatum esse. Quae cum ita sint; qui mihi persuadere queam, Iesum *concessuam* orationem hoc loco adhibuisse, id ego quidem non capio. Deinde pro mea sententia ipse *Christus* militat, quippe qui *Iob. VIII, 14.* diferte dicit, *sc̄ quidem scire, vndenam venerit, et quo abiturus esset; IYDAEOS autem, suos aduersarios, IGNORARE, VNDENAM VENERIT, et quo ahiret.* Si itaque *Christus* ipse testis est, quod Iudaei res ad se pertinentes ignorauerint: qui idem *Christus* nostro loco ipsis cognitionem sui tribuisse putandus est? Quod vero simul adseruerim, Iesum *ironice* egisse aduersus importunos suos iudices; eius causam repero *ante omnia* ab indole eorum, quae exprobratione grauiore et sale satyrico indigebat. Vbi enim thraasonum adinstar vanissime sibi

sibi et aliis persuasum iuerant, se res Christi prorsus in numerato habere, atque vno istu quasi profligare posse eorum opinionem, qui Iesum ipsum Messiam esse suspicabantur; et praeterea synedrorum erga eundem mores superciliose taxauerant: tum sane vix ad eos compescendos sufficebat simplex oratio, sed acerbiore et magis aculeata opus erat, qua risui et cachinno aliorum exponi, inque ruborem dari poterant. Porro etiam structura verborum, qua Iesus vtitur, *ironiae* insigniter fauet. Quia enim particula *καὶ* in orationis initio, quale hic est, vim copulatiuam non admittit, sed aliam significationem exigit: hinc elegantissime, quantum ego iudicare valeo, reddi potest *certe*; qua de re videatur IO. ALBA in *annotatis selectis* p. 368. Quibus aëta praestructis, commode sequentem in modum verborum Christi mentem, sine vlla vi adhibita, exhibere me posse, mihi videor. *Ja gewiß, ihr kennet mich recht vollkommen; ja ihr wisset insonderheit, woher ich bin!* Haec vero sic concepta fortissimam negationem complecti, et aduersariis spississimas tenebras, menti offusas, commonstrare; vel me non monente intelligitur. Denique nec desunt alii melioris notae interpretes, qui eam interpretandi viam mecum inierunt. Pertinent huc, praeter TOLEIVM in *comment.* et GVALIERVM in *homiliis*, b. LÜTHERVS, FLACIVS IN CLAVE S. S. P. II. p. 313. CAMERARIVS in *notis philol. in N. T.* GLASSIVS in *Philol.* p. 1517. ZELTNERVS in *bibliis Altorsinis.* POOLE in *annotations* Vol. II. etc. Adprobare eandem videtur BAIERVS, loco supra citato p. 52 et celeb. HEVMANNVS vltro largitur, hunc explicandi modum non male in praesens negotium quadrare. Neque a me valde alieni sunt, si rem ipsam spectes, qui cum BEZA, GROTIIO, CALOVIO, LAMPPIO, atque ipso HEVMANNO, interrogatiue textum legunt: *itane vero et me nostis, et vnde venim? Wie? kennet ihr mich, und wisset, woher ich sey?* Cum vero hi viri sensum negatiuum mecum statuunt; is autem hoc loco, vbi Christus Iudaeorum vanam iactantiam pro merito taxare instituit, vix sine adhibita acrimonia stili saeque ironico, vt supra dixi,

dixi, concipi queat: nolim ego in nuda interrogatione subsistere. Ne quid tamen dissimulem, ab ironia hic admittenda abhorrent LAMPIVS et BENGELIVS, quorum ille ad v. 28. sub finem notae (1) eam ideo respuit, *quia Iesus DOCENDO haec (verba) protulisset*; hic vero admittere eam detrectat, *quia Ironia numquam vsum inuenias dominum*. Sed quod ad LAMPIANVM argumentum attinet, nihil eo effici putem; quia nihil quidquam obstat, quo minus, qui docet, ironia in docendo vti queat. Cui accedit, quod Christus *indirecte* quidem simul doceat, *directe* vero absurde sibi obiecta retundere, aduersariosque suos depexos dare, et eorum stoliditatem significare voluerit. Quod autem in dicendi genere *elenctico* ironiae quam maxime locus sit, nemo est, qui nesciat. BENGELII argumentum fortius quidem esse viderur; sed non est. Nimirum enim illud 1) praecocepta ista opinione, qua creditur, *ironiam* Deo et Christo indignam esse; quam confutatam legis in *disf. de ironia sacra*, praeeunte Excell. PRAESIDE, ante hos tres annos habita, §. IV. VI. 2) Gratis adsumitur, Deum, et inprimis Christum, ironia non vsum esse. Rem aliter se habere, §. IX. citatae *disf. pluribus*, iisque indubiis, exemplis demonstratum est, quae hic reperere nolo. 3) Si vero vel maxime nullum exemplum ironiae, a Iesu alibi adhibitae, offenderetur: tum tamen exinde inferri nondum posset, neque hic eamdem reperiri. Non enim iam quaeritur; vtrum alibi sit; sed potius, vtrum hic locum tueatur? Neque necesse est, vt auctor quodam orationis genere saepius vratur. Cui praeterea addere possum, quod Christi sermones omnes a scriptoribus sacris non consignati sint.

§. XXI.

Pergitur.

Sed nunc b) succedit responsio Christi *seria*, quae N) effertur *negative*: *atqui a me ipso non veni*, vti vobis erronee et satis ridicule hucusque persuasistis. Res ipsa loquitur, cum Christus iam in eo sit, vt aduersarios rectiora docere velit, parti-

particulam *וְאֵי* aptissime atque verti posse, quem significatum etiam Luc. XX, 42. habet. Verbum *venire*, quod HEV MAN-
 NVS post LAMPIVM bene ad *Iob. X, 8.* observavit, adhibetur
 saepissime de *Messia*, eiusque munere publico, sicuti Iudaei quo-
 que eum *מָשִׁיחַ*, *venturum* vocare consueverunt. Ita *Matth. XI, 3.*
 discipuli Iohannis ex Iesu quaerunt; *num ipse ille venturus,*
an vero alius expectandus sit? et *Martha Iob. XI, 27. se credere ait,*
Iesum Messiam filiumque Dei esse, qui in mundum venire debebat;
 porro cap. VI, 14. quidam propter praeclarissima Iesu facta fo-
 nora voce profitentur, *ipsum vere prophetam illum esse, quem in*
mundum venire oportuit. Nitiur haec denominationis ratio
 partim promissionibus Dei patris, qui in V. T. toties totiesque
 Messiam se suo tempore *missurum* esse declaravit; partim ipsius
 Messiae sermonibus, quibus se certo *adventurum* esse, longean-
 te significavit, vide Ps. XL, 8. Ps. XCVI, 13. Ps. XCVIII, 9.
 partim sollemni illa doxologia, a Davide Ps. CXVIII, 26. reci-
 tata, qua excipiendum praedicat veri nominis Messiam a fideli-
 bus. Quae cum ita fiat, is demum *a se ipso venire* dicitur, qui
 proprio ausu, sua sola voluntate, Messiae provinciam inuadit,
 cum tamen ea ipsi a Deo non demandata sit, adeoque falsissi-
 me se pro Messia venditat. Eatenus convenit haec
 phrasis cum illa *Iob. V, 43.* vbi de eiusmodi impostore
 sermo est, *qui in nomine proprio venit.* Consequitur verò ex
 antecedentibus, ut is, qui suo ipsius arbitrio Messiae partes
 sibi vindicat, simul ex proprio ingenio loquatur et agat, figmenta
 proferat, errores disseminet, nihilque praestet, quod ad glo-
 rificandum Deum facit. Haec cuncta igitur Iesus a se aliena
 esse pronuntiat: non hic sibi sumsit et rapuit honorem, qualis
 Messiae competit, non figmenta ingenii humani protrudit, non
 errorum veneno animos imbuit, nihil admisit, quod gloriae
 Dei patris aduersum censeretur poterat. Si enim id fecisset, tum
 satis demum aperte constabat, recte fecisset eos, qui eum Mes-
 siam esse insitiabantur.

§. XXII.

2) *Postiue*: Dicere poterat, *sed a patre veni*. Sed eam ipsam sententiam pluribus exponit, vt ipsi partim eius, a quo venerat, praestantiam, partim vero causam profundae, qua in hoc negotio laborabant, ignorantiae ob oculos poneret. *Sed qui me misit*, ita inquit Iesus, *verax est, pater* scilicet, in cuius testimonio plane adquiescere debebatis, qui, quae de Messia vobis dando vquam est pollicitus, in me exactissime impleuit, et simul de me luculentissimum edidit ad Iordanem testimonium cap. V, 32. *quem vero vos non nostis*, quantumuis vos eum nosse insolenter gloriemini; vnde nec mirum est, vos etiam illius ignorantia duci, quem Messiam constituit. *Ego vero noui illum* intime et adaequate, *quia ab ipso sum*, tamquam ipsius filius, in sinu atque amplexu eius subsistens, quocum omnia, quae habet, communicauit; *et ille me misit* in mundum, vt Messiae personam induerem, eumque in finem meam humanam naturam spiritus sui victione, quam adeptus sum sine mensura, aptam reddidit, vt tum ipsammet, tum arcaniora ipsius de salute hominum consilia penitus pernoscam. Non est, quod in his interpretandis pluribus laborem, cum nulli difficultati, quam interpretes nondum sustulissent, obnoxia sint. Quod vero ad rem ipsam atinet, adfirmat, se misum esse a patre. Illud facile patebat a) ex enixissimo, quo numquam non flagrabat, studio, gloriam patris et manifestandi et amplificandi, atque e contrario regnum diabolicum, quod ad obscurandam Numini gloriam tendit, destruendi; b) ex dogmatibus a se propositis, quae sapientiam spirabant, supra humanam sortem positam, non ex doctorum scholis haustam, qua in stuporem et admirationem coniciebantur animi paullo dociliores, atque ad silentium mentisque confusionem redigebantur in malo obfirmati hostes, quoriscumque ad eum illaqueandum et prosternendum in publicum prodierant. Denique c) idem intelligebatur ex editis ab ipso operibus, quae huius erant indolis, vt iis praestandis sola Dei virtus, nemo vero alius sufficeret, quamuis a naturae viribus instructissimus.

§. XXIII

*Finitur vox
tractario.*

Super est, vt II) de modo dicam, quo Christus suam responsonem protulit. *Clamabar*, sic ait Iohannes, *Iesus in templo docens et dicens* &c. Iesus quidem sedato erat animo, et iniuriarum patiens, non clamoribus altereator, Matth. XII, 19. coll. Ies. XLII, 2. quales rabbini erant illo tempore, qui audientium aures obrundebant, artemque disputandi ostentabant; interim, dum hic in spatiosiore loco, ingenti hominum multitudine referto, versabatur, ad indignissimum iudicium, de suo munere Messiano conceptum, responsum, plenus fiduciae zelique pro diuina gloria, vt omnes audirent, clariore voce vitur, docetque, quam infeliciter sibi inferuissent arrogantes aduersarii, ex quorum quippe hypothefi, ad se translata, sponte sequeretur, se esse, vti reuera erat, verum Messiam.

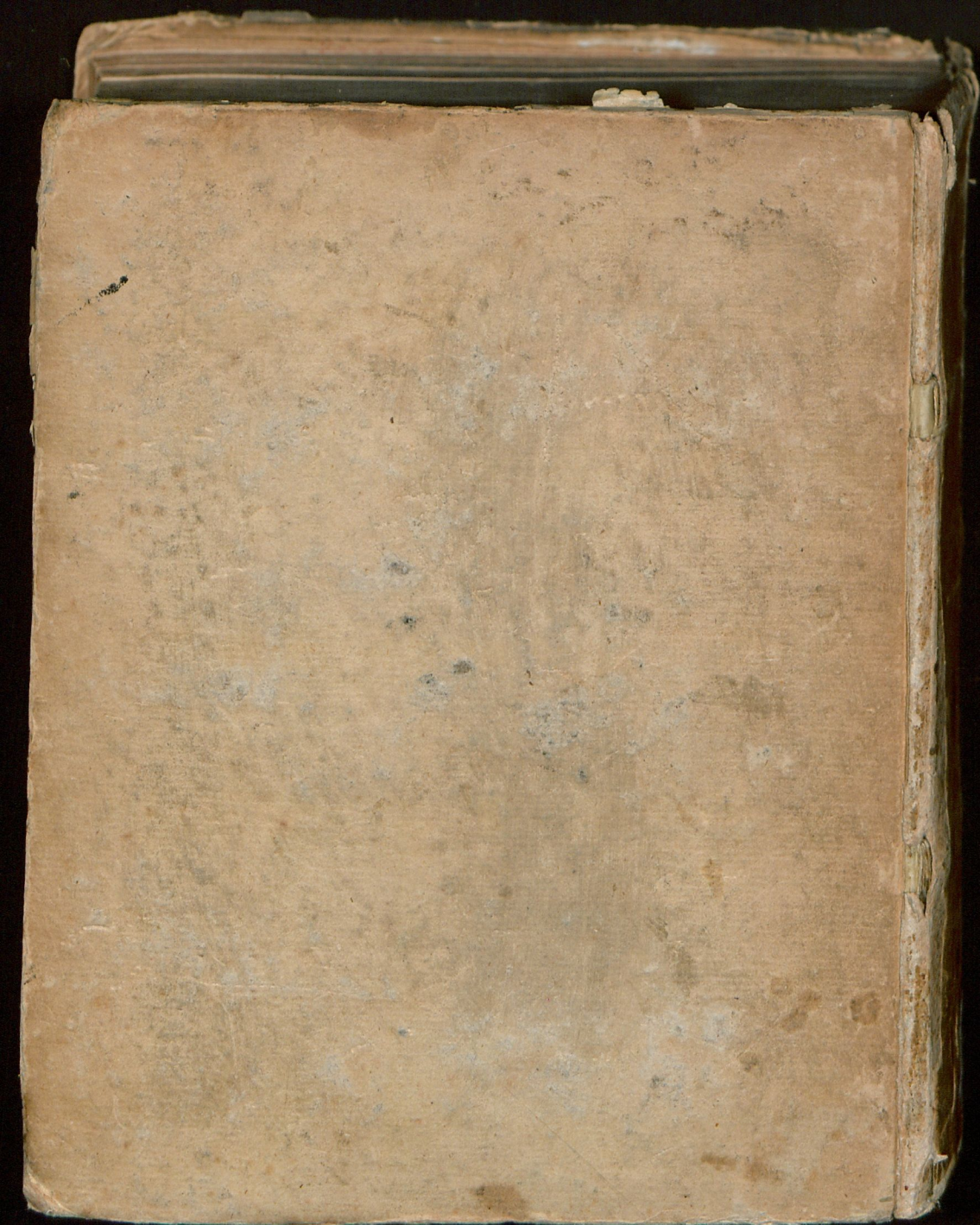
S. D. G.

Fd 2287

X 2284284

Vd 18

nc

DE
ORIGINE ET FVTILITATE
SENTENTIAE IVDAEORVM,
QVOD
nesciri debeat,
VNDENAM MESSIAS FVTVRVS SIT,
AD DVCTVM
IOH. VII, 25 — 29.

CONSENTIENTE AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE
PRAESIDE
VIRO EXCELLENTISSIMO ET AMPLISSIMO
IOHANNE FRIDERICO STIEBRITZ,
PHILOSOPHIAE, ET OECONOMICARVM SCIENTIARVM
PROFESSORE PVBLICO ORDINARIO,
ET ALVMNORVM REGIORVM EPHORO,
DIE APRILIS MDCCLXII.
PVBLICE DISPVTABIT
IOHAN. GEORGIVS HENRICVS WOLFF
PLETTENBERGA - GVSTPHALVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOHANNIS FRIDERICI GRVNERTI.